

A CSILLAPÍTÓ TÁRSADALOM - A FÁJDALOM MA

PÉK LÁSZLÓ

Vitathatatlan, hogy a kábítószerfogyasztás korunk egyik égető egyéni és társadalmi problémája is egyben. Számos okot sorolhatunk fel, hogy miért fogyasztanak az emberek kábítószerrel, még akkor is, ha ezzel a saját egészségüknek ártanak. Okolhatjuk a genetikai hajlamot, a gyermekkori traumákat, a nem megfelelő családi állapotot, vagy éppen a rosszul működő társadalmunkat.

Han, a *csillapító társadalom – a fájdalom ma* című könyvében a fájdalom szerepének egy érdekes aspektusát világítja meg. Azt állítja ugyanis, hogy a nyugati társadalom egy paradigmaváltáson ment keresztül, a „fegyelmező” hatalom szerepét felváltotta a pozitív pszichológia.

E korszakváltás határát az amerikai opioid válság jelzi. Eljött a pozitív pszichológia kora, amelyben a fájdalom botrány, egyszerűen nem trendi, ezért azt el kell leplezni. Kellemesen akarunk élni és ebbe a fájdalommal és a halállal való szembesülés nem fér bele. A fájdalomcsillapítók és kábítószerrel vették át a gyógyító

érintések és beszélgetések szerepét. Han állítása szerint a fájdalom nélküli élet felelőtlen túléléssé válik, ezzel pedig az emberségünket veszítjük el.

Az utóbbi évtized egyik legfelkapottabb gondolkodója kétségkívül a Németországban élő, koreai származású filozófus: **Byung-Chul Han**. Saját bevallása szerint ott olvassák őt legtöbben, ahol az emberek szomorúak^A, és bizony hazánkban is nagy népszerűségnek örvend. Könyvei a Typotex kiadó jóvoltából 2019 óta magyar nyelven is olvashatóak. Tavaly nyáron pedig a Koreai Kulturális Központ, a Typotex Kiadó és a Goethe Intézet szervezésében hazánkban is több előadást tartott.

De minek is köszönheti a népszerűségét, Han? Talán annak, hogy olyan mindenki számára aktuális témákkal foglalkozik, amelyek mindannyiunkat közvetlen közletről érintenek: önkizsákmányolás, a pszichopolitika, a digitalizáció kérdései, a szépség fogalmának átalakulása, valamint a fájdalom elleplezése. Mielőtt rátérnénk a recenzióknk témájára fontos megjegyeznünk, hogy Han a gondolatmenetében sokszor következetlenül alkalmaz fogalmakat. Az említett fogalmakat nem határozza meg tudományos igényességgel, sokszor az az ember érzése, hogy a gondolatai mélysége a retorikája áldozatául esik.

Recenzióknban a *Csillapító társadalom - A fájdalom ma* című könyvét fogjuk bemutatni. Elsőre talán furcsának tűnik az, hogy a fájdalom mellett érvel valaki, hiszen hajlamosak vagyunk ösztönösen azt gondolni, hogy ami fáj, az rossz és káros, ezért igyekszünk mihamarabb megszüntetni. „*Mondd meg, hogyan viszonyulsz a fájdalomhoz, és én megmondom ki vagy!*” - ezzel az Ernst Jünger idézettel kezdi könyvét Han, majd pedig megállapítja, hogy a nyugati társadalom egy paradigmaváltáson ment

keresztül, amelyet ő pozitív pszichológiának nevez. Ennek a paradigmaváltásnak pedig a meghatározó példája az amerikai opioid válság. Amerikában az opioidok az 1990-es években váltak népszerűvé az orvosok körében. A műtéten vagy rákkezelésen átesett betegek fájdalomcsillapítására használták, de a 2000-es években az orvosok egyre gyakrabban írták fel krónikus betegségek fájdalomcsillapítására is, például hát és ízületi fájdalmakra, annak ellenére, hogy aggályok merültek fel a biztonságosságukkal és hatékonyságukkal kapcsolatban. Ennek az lett a következménye, hogy az opioidokkal kapcsolatos túladagolási halálesetek száma 1999 óta több mint hatszorosára nőtt. Az opioidokkal összefüggő halálesetek száma a felírt opioidok mennyiségével párhuzamosan növekedett. Ennek az a magyarázata, hogy sok felhasználó a heroinhoz és más illegális kábítószerhez fordul, miután már nem tud elegendő mennyiséget beszerezni a felírt gyógyszerből. A CDC (Betegségellenőrzési és Megelőzési Központ) megjegyzi, hogy a heroint és a fentanilt leggyakrabban más drogokkal, például kokainnal vagy alkohollal együtt használják, ami növeli a túladagolás kockázatát^B. A válságért Han nem csupán a gyógyszercégek anyagi haszonszerzését okolja, hanem az emberek fájdalomtól való irtózását, valamint a tartós jó közérzet ideológiáját is. Hiszen abban a társadalomban, amelyben a „fájdalom botrány”, az emberek már nem képesek megélni és kibeszélni azt. Ha pedig az emberek nem képesek megélni a fájdalmukat, akkor elsilányul az örömük is. Ezt a problémát Han egy marxi fogalommal élve, úgy fogalmazza meg, hogy: **„minden fájdalmat elutasító élet „eldologiasodott élet”**. Han a modern pozitív pszichológiával szemben a premodern, „hősies világképet” hozza fel példaként. A hősies világkép alapján az ember mindig készen állt elviselni a fájdalmat, ami azt jelenti, hogy egy felsőbb hatalom parancsára, egy magasabb cél érdekében bevethető volt. Akik vonakodtak feláldozni az életüket a családjáért és a

házáért, azokat minden kultúrában megvetették. Modern társadalmunkban, ahol a „pozitív pszichológia” az uralkodó ideológia, a test öncél, a test „hedonisztikus” értékévé vált. A kultúránk megváltozásának köszönhetően a hatalom központi intézményei is megváltoztak. A foucault-i fegyelmező hatalmat, amely hajléktalanszállókból, bolondok házából, börtönökből, kaszárnyákból és gyárakból áll, felváltotta egy más világ, amely sokkal inkább fitnessszalonokból, irodaházakból, bankokból, repülőterekből, bevásárlóközpontokból és genetikai laborokból áll. Az okoshatalomnak az az érdeke, hogy magunkkal foglalkozzunk, és ne kérdezzünk rá kritikusan a fennálló társadalmi viszonyokra. „A fájdalom kizárólag orvosi és gyógyszerészi megközelítése megakadályozza, hogy a fájdalomról beszéd, mi több kritika legyen.”¹. Ennek következtében nem forradalmárok, hanem *motivációs tréner*ek hatnak az emberek lelkiállapotára.

Han a fájdalmat pszichoszomatikus keretek közé helyezi, és megállapítja, hogy a csillapító (palliatív) beszélgetések és érintések helyett teljes mértékben a fájdalomcsillapítóknak és a gyógyszereknek bízunk. A pandémia pedig még inkább elidegenítette egymástól az embereket, az egymás felé való bizalmatlanság abból adódóan is növekedett, hogy a másik potenciális vírushordozóvá vált, ezzel egyre kevesebb lett a testi kontaktus az emberek között. A fájdalom enyhítése érdekében ma már nem beszélgetünk, nem mesélünk egymásnak történeteket, hamarabb nyúlunk az okostelefonjainkhoz, mint a szeretteink kezéhez. A fájdalom kibeszéléséhez tartozik az írás és a művészet, sőt a filozófia is. Han Kafkát, Proustot és Schubertet hozza példaként. Kafka, ha éjjel szorongott és nem tudott aludni, akkor írt. Proust az asztmája miatt egész életében szenvedett, élete végén magából a halálból is beszédet csikar ki azáltal, hogy megfigyelte saját állapotát, így az *Eltűnt idő nyomában* egyik

főhőse Bergotte halálát még érzékelhetőbbé tette. Schubert Pedig a *Téli utazás* című dalciklusát a fájdalmas higanykezelése alatt írta.

Nietzschénél a fájdalom az élvezettel ellentétben reflexiós folyamatot indít el. Nietzsche a fájdalomról a következőket írja: „*a pokoli kínokban, amelyeket a nem szűnő fájdalom okoz a keserves nyálkahányás közben, par excellence dialektikus tisztánlátással rendelkezem, és olyan dolgokat gondoltam át, amelyekhez egészségesebb állapotomban nem értem föl, nem voltam elég kifinomult...*”¹. Heidegger pedig azt állítja, hogy „*a fájdalom a halál kicsiben – a halál a fájdalom nagyban*”, így a fájdalom az emberi végesség alaphangoltsága¹. Han leginkább Nietzsche és Heidegger fogalmait használja a fájdalom apológiája (védelme) érdekében. A fájdalomnak való „kítetttség” heidegger-i fogalomával ragadja meg azt az állapotot, amelyben az ember védtelen a másikkal szemben. Az emberi kapcsolatok ugyanis „kítetttségen” alapulnak, hiszen amely embertársunk felé „kítetttek” vagyunk, afelé részvétet is érzünk és konfliktus esetén mélyebb fájdalmat élünk meg.

Az „okos” társadalomban ez a kítetttség egyre inkább megszűnik, a kapcsolatok pedig instrumentalizálódnak (eszközszerűvé válnak), a másikkal való konfrontáció elől menekülve zárkózunk önmagunkba, és az online térben keressük a vigaszt, és ezzel együtt saját magunk igazolását. Csak a másik miatti szorongás tanítja meg, hogy ki vagyok, állítja Han, majd Elias Canettitől, idézi: „*olyan embereket szerettem, akikért szorongtam*”¹. A szorongástól és a fájdalomtól való kóros menekülés hozza majd el az „utolsó embert”. Han Nietzsche *Imigyen szóla Zarathustra* című művéből kölcsönzi az utolsó fejezetének a címét, amely az utolsó emberről szól. Ebben a fejezetben rávilágít arra, hogy az utolsó ember a szabadságát nem kényszerből, hanem belső szükségletből áldozza fel és fel sem tűnik neki, hogy elvesztette azt. Mivel az online

térben minden személyes adatunk megtalálható, hiszen mi magunk töltöttük fel azokat, ezért Han ezt digitális felügyeleti rendszernek nevezi, amely kedvez a biopolitikának, az emberi élet felett gyakorolt stratégiai hatalomgyakorlásnak.

Nietzsche szinte megjövendölte a szabadságát önként átadó utolsó ember és a fájdalomnélküliség eljövételét¹, csak hogy ezt az állapotot az ember csak rövid ideig képes élvezni, mivel rövidesen beáll az unalom. Talán a halál megszüntetése és a transzhumanizmus a kiút ebből a nihilizmusból? Ebben az esetben viszont, fájdalom és unalom nélkül az ember megszűnik ember lenni. Vagy újra visszatálunk egymáshoz és azokhoz az értékekhez, amelyek a társadalmunk eddigi fennmaradását biztosították.

Han tehát egyrészt amellet érvel, hogy a kábítószerfogyasztás, mint a szorongástól, fájdalomtól való menekülés önző dolog, másrészt pedig nem arról van szó, hogy indokolt esetben ne használjunk orvosok által felírt fájdalomcsillapítót, hanem arról, hogy közben ne feledkezzünk meg egymásról, a gyógyító érintésekről és beszélgetésekről. Konklúzióként talán azt vonhatnánk le, hogy ne féljünk a fájdalomtól, ne akarjuk rögtön és mindenáron csillapítani, mert a fájdalom a valósághoz tartozik, a fájdalom elviselése hatással van a világtévedésünkre, jellemünkre, emberségünkre. Ne higgyünk azoknak a hangoknak, amelyek a médián keresztül azt sugallják, hogy az egyetlen járható út az önző, egyéni érdekeket mindenk fölé helyező boldogságkeresés, amelybe nem fér bele a fájdalom, használjunk akár kábítószer a csillapítására, hogy a boldogság minden pillanatban hazug Instagram-képek százait eredményezhesse. Ne feledjük Han szavait, ha megszüntetjük a fájdalmat, elveszíthetjük emberségünket. Az emberi élet pedig pusztán önző túléléssé válhat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Byung-Chul, H., (2021), Csillapító társadalom, Typotex Kiadó, Budapest, 23, 64, 70, 82, 89. o

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

- A. [HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=UOQJWW-IMRU](https://www.youtube.com/watch?v=UOQJWW-IMRU)
- B. Council of Foreign Relations: The U.S. opioid epidemic – [HTTPS://WWW.CFR.ORG/BACKGROUNDER/US-OPIOID-EPIDEMIC](https://www.cfr.org/backgrounder/us-opioid-epidemic) (Letöltés ideje: 2023. január 17.)
- C. Magyar Hang: A másikhöz való visszatalálást hirdette a sztárfilozófus, akit még a pápa is olvas – [HTTPS://HANG.HU/KULTURA/A-MASIKHOZ-VALO-VISSZATALALAST-HIRDETTE-A-SZTARFILOZOFUS-AKIT-MEG-A-PAPA-IS-OLVAS-142692](https://hang.hu/kultura/a-masikhoz-valo-visszatalalast-hirdette-a-sztarfilozofus-akit-meg-a-papa-is-olvas-142692) (Letöltés ideje: 2023. január 17.)
- D. Qubit: Byung-Chul Han: A neoliberais társadalom már a fájdalmat is megölte – [HTTPS://QUBIT.HU/2022/01/02/BYUNG-CHUL-HAN-A-NEOLIBERALS-TARSADALOM-MAR-A-FAJDALMAT-IS-MEGOLTE](https://qubit.hu/2022/01/02/byung-chul-han-a-neoliberalis-tarsadalom-mar-a-fajdalmat-is-megolte) (Letöltés ideje: 2023. január 17.)
- E. Horváth Gábor: Byung-Chul Han: Csillapító társadalom – A fájdalom ma – [HTTPS://WWW.GYORISZALON.HU/NEWS/16213/66/BYUNG-CHUL-HAN-CSILLAP%C3%ADT%C3%B3-t%C3%A1rsadalom-a-f%C3%A1jdalom-ma](https://www.gyoriszalon.hu/news/16213/66/byung-chul-han-csillap%C3%ADT%C3%B3-t%C3%A1rsadalom-a-f%C3%A1jdalom-ma) (Letöltés ideje: 2023. január 17.)

F. The Nation: The Limits of Understanding the Pandemic Philosophically – [HTTPS://WWW.THENATION.COM/ARTICLE/CULTURE/PALLIATIVE-SOCIETY-BYUNG-CHUL-HAN/](https://www.thenation.com/article/culture/palliative-society-byung-chul-han/) (Letöltés ideje: 2023. január 17.)

